

FRANCIS SCOTT FITZGERALD

PODIVUHODNÝ PŘÍPAD BENJAMINA BUTTONA

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Nahoře v pokoji zahlédl svůj obraz ve starém známém zrcadle. Přistoupil k němu blíž a začal si úzkostlivě prohlížet tvář. Načež ji zkusil porovnat s fotografií v uniformě, pořízenou těsně před odchodem do války.

„Panebože!“ řekl nahlas. Ta podivná proměna pokračovala. Nebylo pochyb – vypadal teď jako urostlý třicátník. Avšak místo aby ho to potěšilo, zneklidněl – nepochybně nadále mládl. Doposud doufal, že až fyzicky dospěje do stavu, který bude odpovídat jeho věku, ten absurdní proces, který započal jeho narozením, ustane. Otřásl se. Jeho osud mu připadal šílený, neuvěřitelný.

Když potom sešel dolů, Hildegarda už na něj čekala. Tvářila se jaksi rozmrzele a jeho napadlo, jestli si nakonec přeje jen uvědomuje, že se s ním děje něco velmi podivného. Při večeři se pak pokusil uvolnit napětí, které mezi nimi zavládlo – způsobem, který považoval za velmi ohleduplný.

„Každý mi teď říká,“ poznamenal ledabyle, „že mu teď připadám mladší než kdykoli předtím.“

Hildegarda po něm střelila pohrdavým pohledem. Nasupeně pokrčila nos. „A ty si myslíš, že se tím můžeš chlubit?“

„Já se tím nechlubím,“ ujistil ji rozpačitě. Znovu se nasupila. „Ta představa,“ vyhrkla po chvíli. „Já bych řekla, že ses kvůli tomu navytahoval už dost a mohl bys s tím přestat.“

(FITZGERALD, Francis Scott. *Podivuhodný případ Benjamina Buttona*. Praha: Městská knihovna v Praze, 2018. Překlad Miroslav Jindra.)

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je asi z poloviny příběhu, kdy už je hlavní hrdina Benjamin ženatý a jeho žena nelibě nese to, že Benjamin vypadá stále mladší a mladší.

Roku 1860 se prezidentovi obchodu s železářským zbožím Rogeru Buttonovi narodil prvorozený syn. Rodinný lékař i sestry v nemocnici byli zděšeni a nechtěli panu Buttonovi vysvětlit, proč se mu narodil asi sedmdesátiletý stařík s šedivými vousy. Stařík byl rozezlený, stěžoval si na stravu (mléko) i oděv (deku). Pan Button byl nucen jít koupit synkovi oblečení a hůl. Zakoupil mu kostým šaška, ustříhl mu vousy a vztekle si ho odvedl domů.

Chlapec dostal jméno Benjamin. Odmítal si hrát s vojáčky a jinými hračkami, místo toho kouřil otcovy doutníky a četl encyklopedie. Nejlepším přítelem mu byl vlastní dědeček. V pěti letech začal chodit do školky, ale dlouho tam nevydržel. Teprve když mu bylo dvanáct si na něj rodiče začali zvykat. Benjaminovi se zdálo, že vypadá čím dál mladší, a vydobyl si na otci dlouhé kalhoty.

V osmnácti letech se Benjamin dostal na Yale, ale tajemník mu nevěřil, že je tak mladý, a vyhodil ho. Rozzuřený dav studentů za Benjaminem pokřikoval, ať se radši přihlásí na Harvard. Roku 1880 začal Benjamin pracovat v otcově firmě. Velmi dobře si s otcem nyní rozuměli a mnozí je měli za bratry. Otec vzal Benjaminu ke známým a Benjamin se tam zamiloval do krásné Hildegardy Moncriefové, dcery generála. Hildegarda mu při tanci vykládala, že by si chtěla vzít padesátníka, protože mladší muži jsou nepoužitelní.

O půl roku později oznámili Benjamin a Hildegarda zasnoubení. Ačkoli byli mnozí (i Hildegardin otec) proti a vyrojily se všelijaké historky o věku budoucího manžela, pár si svatbu nenechal rozmluvit. Roku 1895 Buttonova firma výborně prosperovala. Otec Roger odešel na odpočinek, a tak firmu převzal Benjamin. Měl mnoho peněz, usmířil si jimi tchána a jako první ve městě si pořídil

automobil. Změnila se ještě jedna věc – přestávala se mu líbit jeho žena, nyní pětatřicetiletá. Měli spolu syna Roscoa.

Benjamin strávil tři roky ve válce, kam dobrovolně odešel. Po návratu už byla jeho žena usdlá čtyřicátnice a čím dál víc se odcizovali. Benjamin si nyní rád užíval na večírcích a učil se nové moderní tance. Se synem teď vypadali skoro stejně staří.

V roce 1910 se Benjamin přihlásil na Harvard, na němž před několika lety promoval jeho syn Roscoe. Byl skvělý ve fotbalu, ale v posledním ročníku už do týmu nenastoupil; byl čím dál slabší. Promoval roku 1914 jako pubertální hoch. Žil u syna, protože Hildegarda se odstěhovala, ale syn se k němu choval přezíravě a styděl se za něj. Benjaminovi bylo šestapadesát, když mu přišlo povolání do války, měl velet pěchotě. Nechal si ušít uniformu a odjel do Jižní Karolíny, ale poslali ho zpátky domů, protože vypadal stěží patnáctiletý.

Když se Roscoeovi narodil syn, vypadal jeho dědeček asi na deset let. Vnuk i dědeček spolu nastoupili do školky, ale zatímco vnuk vyrostl a odešel do školy, dědeček byl ve školce tři roky. Později se o něj starala chůva Nana, Benjamin si hrál s vojáčky a postupně zapomněl na všechno, co zažil.

- **téma a motiv**

téma: Benjaminovo mládnutí

motivy: zrcadlo, proměna, večere, pohrdavý pohled, chlubení

- **časoprostor**

prostor: Baltimore, USA

čas: léta 1860 až asi 1930

- **kompoziční výstavba**

Povídka je rozdělena do 11 kapitol.

Děj je vyprávěn chronologicky.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, povídka

- **vypravěč**

vševědoucí vypravěč v er-formě, který místy komentuje děj, např:

Nikdo už ovšem nezjistí, nakolik toto vymknutí z časové posloupnosti nějak zásadně poznamenalo onen prazvláštní příběh, který se vám nyní chystám vyprávět.

- **postava**

Benjamin Button – hlavní postava, narodil se jako sedmdesátiletý a postupem času mládne, tvrdohlavý, podnikavý, vzdělaný

Hildegarda Moncriefová – štíhlá, křehká, medově hnědé vlasy, modré oči

Roger Button – Benjaminův otec, velmi nerad se smířil se synovou anomálií, zpočátku se k synovi choval jako k miminku, než si na něj zvykl

paní Buttonová – v příběhu se téměř nevyskytuje, v textu jsou o ní pouze zmínky

- **vyprávěcí způsoby**

převažuje pásmo vypravěče

přímá řeč: Benjamin, Hildegarda

- **typy promluv**

dialog Benjamin a Hildegardy

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

zvolání *Panebože!*

- celý text je spisovný

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

metafora *střelila po něm pohledem*

- obrazná pojmenování jsou užita v minimální míře

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

1. polovina 20. století

Francis Scott Key Fitzgerald (1896–1940)

- Američan, spisovatel a scenárista, považován za jednoho z nejlepších amerických spisovatelů
- „autor jazzového věku“ – píše o zlaté mládeži dvacátých let
- narozen v Minnesotě, z rodiny irských přistěhovalců
- studoval v New Jersey, střední školu nedokončil, a poté v Princetonu
- dobrovolně narukoval, ale ve válce nikdy nebyl, jen prošel výcvikem
- údajně záviděl Hemingwayovi, že byl raněn a stal se válečným hrdinou
- po úspěchu prvního románu se oženil se Zeldou Sayrovou, která byla z lepší rodiny, spolu měli dceru Frances
- stal se úspěšným spisovatelem, vydělával hodně peněz a mohl své ženě poskytnout luxus, na jaký byla zvyklá
- vedli nákladný život (cigarety si prý zapalovali bankovkami), byli zadlužení
- často býval opilý, ačkoli byla vyhlášena prohibice
- celá rodina cestovala do Evropy, v Paříži se seznámili s Hemingwayovými
- aby mohl utrácet, psal reklamní texty, příspěvky do Saturday Evening Post a přijal místo scenáristy v Hollywoodu
- manželka Zelda se zhroutila po tzv. černém pátku r. 1929, byla umístěna do sanatoria, kde dožila
- Scott se vrátil do Hollywoodu, pracoval jako scenárista a našel si novou lásku
- zemřel na infarkt v Hollywoodu v bytě své milenkyně

- napsal 5 románů, poslední je nedokončený

- všechny byly zfilmovány, některé vícekrát

- píše o generaci 20. let, tzv. zlaté mládeži

Na prahu ráje – 1920, prvotina

Krásná a prokletí – 1922

Velký Gatsby – 1925

Něžná je noc – 1934, hlavním hrdinou románu je psychiatr Dick Diver, který se oženil s pacientkou Nicole. Psal ho 9 let, byl to propadák.

Poslední magnát – nedokončený, vydán posmrtně, zasazeno do prostředí filmu povídky:

Žabci a filozofové

Povídky jazzového věku – obsahuje povídku Podivuhodný případ Benjamina Buttona

- **literární / obecně kulturní kontext**

- představitel americké meziválečné prózy, tzv. „ztracené generace“

Ztracená generace (Lost generation):

- skupina spisovatelů narozených kolem roku 1900
- spisovatelé zažili první světovou válku a zobrazovali ji ve svých dílech
- vyjadřují pocity vojáků po návratu z války (vrátili se duševně zmrzačení a měli problémy se zařazením se do společnosti)
- pro autory jsou typické životní postoje, kterými dávají najevo nesouhlas a nedůvěru ke společnosti, často staví své hrdiny do velmi nebezpečných situací, kde musí prokazovat svůj charakter
- základními tématy jsou: zklamání a skepse, rozklad lidských a společenských hodnot, hledání východiska v útěku do přírody nebo kultury

Ernest Hemingway (21. 7. 1899, USA – 2. 7. 1961, USA)

- americký spisovatel, novinář, povídkář, dramatik, čelní představitel tzv. ztracené generace
  - miloval přírodu, lov a dobrodružství, hrál na violoncello, boxoval, měl rád býčí zápasy
  - trpěl depresemi, holdoval alkoholu, byl 4 x rozvedený
  - jeho hlavními postavami jsou muži – stateční, cílevědomí, ctižádostiví, staví je do kritické mezí situace, zkouší, jak to hrdinové vydrží a jak se zachovají
  - v roce 1953 získal Pulitzerovu cenu, 1954 Nobelovu cenu za dílo *Stařec a moře*
  - pravděpodobně spáchal sebevraždu (zastřelil se puškou)
- Komu zvoní hrana* – román z občanské války ve Španělsku
Zelené pahorky africké – o lovu v Africe
Sbohem, armádo! – román o vztahu amerického poručíka na italské frontě Frederica Henryho a anglické ošetřovatelky Catherine Barkleyové
Stařec a moře – novela, hlavním hrdinou je stařec Santiago, jež bojuje do poslední chvíle s hrdostí a vírou proti nepřízni osudu. V knize je výrazná metoda ledovce.

William Faulkner (1897–1962)

- Američan, prozaik, básník, scenárista, nositel Nobelovy ceny za literaturu (1949)
  - absolvoval letecký výcvik
  - v roce 1918 byl poslán s Královským letectvem do Francie, kde byl při cvičném letu raněn
  - obránce práv černochů
  - celý život hájil právo umělce na soukromí
- Absolone, Absolone, Pobertové, Vojákův žold*

John Steinbeck (1902–1968)

- Američan, nositel Nobelovy ceny za literaturu (1962)
  - nositel Pulitzerovy ceny (1940) – prestižní americké žurnalistické a umělecké ocenění
  - prokazuje zájem o sociální problémy
- O myších a lidech, Hrozny hněvu, Na východ od ráje*

- autoři spjatí s americkou ztracenou generací společnou tematikou:

Erich Maria Remarque (vl. jménem Erich Paul Remark) (1898–1970)

- Němec, odešel jako dobrovolník do 1. světové války, v roce 1918 byl raněn
  - zajímal se o automobilové závody a nějaký čas i aktivně závodil
  - po nástupu fašismu v Německu v roce 1933 se dostal na seznam zakázaných autorů
  - v roce 1938 byl zbaven německého občanství
  - nacistická propaganda prohlásila, že byl doopravdy Paul Kramer (Remarque pozpátku), Žid, který se nezúčastnil 1. sv. války, a tudíž ji nemůže popisovat
  - v roce 1939 odjel do New Yorku, kde získal americké občanství
  - do vlasti se nikdy nevrátil (styděl za to, čeho jsou Němci schopní)
- Na západní frontě klid, Miluj bližního svého, Tři kamarádi*

Romain Rolland (1866–1944)

- Francouz, prozaik, dramatik, esejista, hudební historik a literární kritik
  - nositel Nobelovy ceny za literaturu (1915)
  - pracoval v nově vzniklém Červeném kříži
  - profesor dějin umění a dějin hudby
  - kritizoval fašismus
  - propagoval Sovětský svaz a jeho socialistickou formu vlády
- Jan Kryštof, Petr a Lucie, Dobrý člověk ještě žije*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Podivuhodný případ Benjamína Buttona – podivuhodným případem se myslí opačný vývoj hlavního hrdiny (narodí se jako stařík, který mládne)

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Povídka má fantastické prvky, což je v současné době velmi oblíbený literární prostředek.

- **pravděpodobný adresát:**

Kdokoli, povídka je jazykově i tematicky přístupná.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Povídka je součástí souboru Povídky jazzového věku z roku 1922, ale vyšla i samostatně.

- **tematicky podobné dílo:**

Oscar Wilde – Obraz Doriana Graye: hlavní hrdina Dorian nestárne, je stále mladý a krásný; společným prvkem jsou „čáry“ týkající se věku hlavního hrdiny.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Film Podivuhodný případ Benjamína Buttona natočil roku 2008 režisér David Fincher. Hlavní roli ztvárnil Brad Pitt. Film je hodnocen vysoko (84 %, 140. nejlepší film), ale literární předloze zcela neodpovídá.